

УДК 821.111(71).09 : 305-055.2
DOI: 10.32589/2411-3883.22.2025.359620

Юліанна Віщак

аспірантка кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0009-0009-9227-9750>

yu.vishchak@chnu.edu.ua

РОЗІРВАТИ ШВИ ПОКОРИ: ОДЯГ І СВОБОДА У РОМАНІ МАРГАРЕТ ЕТВУД «ОПОВІДЬ СЛУЖНИЦІ»

Анотація. У статті проаналізовано символічну функцію одягу в романі «Оповідь служниці» (1985) Маргарет Етвуд як інструменту дисциплінування та способу маніфестації опору. Розглянуто авторський опис встановленої у тоталітарному суспільстві сарторіальної ієрархії, що пригнічує особистість, водночас залишаючись простором для субверсії. Особлива увага приділяється взаємозв'язку між тілесністю, кольоровою диференціацією та формами бунту, які проявляються у способах носіння й переосмислення «уніформи» служниць. Дослідження спирається на інтерсекційний фемінізм та теорію перформативності, демонструючи, як мікрорезистенція через одяг постає частиною дискурсу боротьби за ідентичність і свободу.

Ключові слова: наукова фантастика, гендерні студії, антиутопія, перформативність.

Yulianna Vishchak

PhD Student at the Department of Foreign Literature and Literary Theory
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

<https://orcid.org/0009-0009-9227-9750>

yu.vishchak@chnu.edu.ua

TO BREAK THE SEAMS OF OBEDIENCE: CLOTHING AND FREEDOM IN MARGARET ATWOOD'S THE HANDMAID'S TALE

Abstract. The article analyzes the symbolic function of clothing in Margaret Atwood's novel *The Handmaid's Tale* (1985) as an instrument of discipline and a means of manifesting resistance. The author's description of the sartorial hierarchy established in a totalitarian society, which suppresses the individual while remaining a space for subversion, is examined. Particular attention is paid to the relationship between corporeality, color differentiation, and forms of rebellion that manifest themselves in the ways of wearing and reinterpreting the «uniform» of the handmaids. The study draws on intersectional feminism and performativity theory, demonstrating how micro-resistance through clothing becomes part of the discourse of the struggle for identity and freedom.

Keywords: science fiction, gender studies, dystopia, performativity.

Вступ. У гуманітарному дискурсі останніх десятиліть виразно спостерігається зростання інтересу до ролі візуального в конструюванні суспільно-культурної реальності. Осмислення піктурального нарративу в розрізі постструктуралізму, культурної антропології, гендерних студій засвідчує необхідність осмислення зображуваного не як ілюстративного або допоміжного, а, натомість, сенсового конструкту. Візуальність – у широкому розумінні як сукупність практик, пов'язаних зі сприйняттям, представленням, репрезентацією та видимістю, – дедалі частіше трактується не лише як естетична або перцептивна категорія, а як соціокультурний конструкт, вкорінений у політику, тілесність, гендер та ідентичність через художній образ – «категорію художності, завершений і семіотично виражений результат художнього пізнання», що може «функціонувати як персонаж, троп, знак й символ» (Тичиніна, Наместюк, 2023, с. 294).

У літературі зовнішній вигляд персонажів як перша й найочевидніша складова їх візуального опису набуває статусу специфічної знакової системи, яка транслює культурні коди, ієрархії, ймовірні суспільні стереотипи тощо. Одяг, зачіска, жестикуляція, характеристики тіла, – усе це перетворюється на місце інтерпретації, в якому зчитується приналежність до певної статі, класу, етнічної категорії або моральної позиції. Вигляд персонажів ніколи не є нейтральним: він вже вбудований в текстуальну систему хронотопу як складова сюжету або деталізація мотивацій героїв (головних чи другорядних). Шляхом накопичення таких деталей створюється цілісний портрет: «кожний окремих штрих, кожна окрема деталь, окремий крок персонажів виявляються їх зчепленням в єдиний функціонально діючий, аргументований конструкт» (Нікоряк, 2011, с. 200). Заразом, ці ж описи є частковою або повною ретрансляцією реальних соціальних конструктів, що підлягає оцінці, осуду чи захопленню, і, відповідно, стає простором дисциплінарного впливу. Тісний зв'язок одягу з літературними персонажами робить його засобом суспільного відтворення і, навпаки, самоформування (Cook, 2013, p. 1).

У сучасних феміністичних теоріях (зокрема, у працях М. Фуко, Дж. Батлер, С. Барткі, Ю. Крістевой тощо) зовнішність розглядається як категорія влади, що не лише репрезентує індивіда, а й формує його. Тобто, вигляд (тілесність, одяг, прикраси) – це не про відображення ідентичності, а її перформативне продукування у межах наявних дискурсивних практик. Саме через зовнішній вигляд – за Фуко – діє біовлада: тіло контролюється, оптимізується, втискається в норми (Foucault, 1975). Саме через зовнішність – за Батлер – гендер «відтворюється» через повторення санкціонованих візуальних актів (Butler, 1990, p. 43). Саме через тіло – за Барткі – встановлюються критерії «ідеальної» жінки, що змінюються з часом і залежать від культури (Bartky, 1990).

У цьому контексті одяг постає не лише функціональною або естетичною складовою зовнішності, а й дискурсивним інструментом, що одночасно дисциплінує та «кодує» тіло, визначає його прийнятність або загрозливість, розрізняє соціальні статуси й символізує владу. Одяг виступає «мовою», що транслює ідеологію: патрі-

архальну, класову, расову тощо. Водночас саме одяг окреслює можливі форми мікроспротиву – саботаж норм, іронізація ієрархій, інверсія значень тощо.

Так, візуальне – зокрема, зовнішність та одяг – у сучасному гуманітарному аналізі розуміється як інфраструктура влади, яка діє не репресивно у традиційному сенсі, а через поділ видимого і невидимого, прийняттого й неприйняттого, нормального й девіантного. У такому розрізі зовнішність жінки, в тому числі в художніх текстах, постає не просто описовою деталлю, але й ареною боротьби за право бути видимою.

Мета цієї наукової розвідки – з оперттям на концепції дисциплінарності влади Мішеля Фуко, теорію перформативності Джудіт Батлер та інтерсекційний фемінізм проаналізувати символічне значення одягу як засобу дисциплінування та його потенціал як простору для мікрорезистенції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення одягу як складової художнього тексту, соціального маркера й механізму влади активно розвивається у сучасному гуманітарному дискурсі, зокрема на перетині літературознавства, гендерних студій, культурології, психології тощо. У вимірі літературних студій особлива увага приділяється функції одягу як символу або оповідного інструменту. Зокрема, у колективній монографії «Мода і художня література: одяг у мистецтві та літературі в Англії часів Стюартів» («Fashion and Fiction: Dress in Art and Literature in Stuart England») (Ribeiro, 2006) аналізується специфіка текстильної метафорики в художніх творах (гравюри, картини, поезія, есеї, проповіді тощо) у реалізації соціальної, політичної й навіть онтологічної функції.

Водночас у науковій статті «Одяг, вік і тіло: критичний огляд» («Clothing, age and the body: a critical review») (Twigg, 2007) аргументовано те, що одяг перетинається з трьома ключовими дискусіями в соціальній геронтології, що стосуються тіла, ідентичності й агентності. Такі студії зосереджені на тому, як одяг виконує дисциплінарну мету в межах біовлади: нормалізує тіло, встановлює «доречні» форми самопрезентації та структурує тіло як соціальний об'єкт. У контексті роману Етвуд це релевантно, адже тіло Фредової не належить їй. Воно – «репродуктивна посудина», контрольоване ззовні через вбрання, поведінку, просторову ізоляцію.

Дж. Батчелор в роботі «Одяг, страждання і бажання: одяг і жіноче тіло в літературі XVIII століття» («Dress, Distress and Desire: Clothing and the Female Body in Eighteenth-Century Literature») (Batchelor, 2005) об'єднує канонічні та неканонічні тексти, включаючи романи та «жіночі» журнали, щоб дослідити тиск, який зростання ринку моди чинило на уявлення про жіночу чесноту та пристойність. Х. Вігстон Сміт у праці «Жінки, робота та одяг у романі вісімнадцятого століття» («Women, Work, and Clothes in the Eighteenth-Century Novel») (Smith, 2013) розглядає складні зв'язки між романом XVIII століття та матеріальним світом. Замість того, щоб досліджувати трансформаційний потенціал одягу, воно відображає яскраву взаємодію роману зі звичайним одягом у його прагненні встановити нові способи артикуляції ідентичності.

К. Гант досліджує способи, якими одяг та текстиль можуть створювати «архів пам'яті» та стимулювати спогади не через стратегічну мнемоніку національних складових чи подій, а радше через випадкові взаємодії з текстилем у різних контекстах. Кожна така взаємодія розкриває історичну, культурну та особисту інформацію (Hunt, 2014).

Детально тему жіночого тіла та гендерної політики в контексті романів М. Етвуд описали Е. Соофастаї, С. А. Міренаят (Mirenyat, Soofastaei, 2015). Дослідження Ф. Толан «Маргарет Етвуд: фемінізм та художня література» («Margaret Atwood: Feminism and Fiction») (Tolan F., 2007) простежує вплив фемінізму на творчість Етвуд і одночасно описує моменти незгоди чи дискусії. Ф. Мічі та Х. Гджечі окреслюють символізм роману «Оповідь служниці» і, зокрема, те, як кольори, предмети та одяг передають складну ідентичність, переконання та боротьбу персонажів (Mici, Gjesci, 2024).

Українські дослідниці Ж. Горіна та К. Герасименко наголошують на значенні кольорів в контексті словесного живопису як художнього, допоміжного засобу передавання сюжету, підтекстів, настрою, характерів тощо (Горіна, Герасименко, 2023). Т. Шинкар у статті «Жіночі образи в романі М. Етвуд «Історія, розказана служницею» розглядає особливості жіночих образів в романі-дистопії, їхні статуси, ролі в суспільстві тощо (Шинкар, 2019). І. Подгурська й М. Сенюк аналізують основні християнські

мотиви в романі Етвуд. Особлива увага звертається на специфіку імплементації певних християнських мотивів: сурогатне материнство, мотив червоного і блакитного кольорів, мотив землі обітваної та насильницької мученицької смерті (Подгурська, Сенюк, 2022). І. Тимейчук описує засадничий концепт постколоніальної та феміністичної критики, дискурс «Іншого», що притаманний як творчості М. Етвуд так і жанру (Тимейчук, 2013).

На основі аналізованих праць формуємо такі гіпотези:

1. Одяг у романі М. Етвуд «Оповідь служниці» є не лише символом репресивного порядку, а й простором субверсії та інструментом відновлення суб'єктності.

2. Сарторіальна політика Гілеаду відображає механізми біовлади, що контролює не тільки зовнішність, а й соціальну поведінку, тілесність та пам'ять.

3. Попри жорстку уніфікацію зовнішніх характеристик, візуальні практики персонажів твору демонструють можливість мікро-резистенції, яка включає тілесну, візуальну та мовну складову.

Методологія дослідження. У розвідці використано комплексний підхід, що поєднує літературознавчий аналіз, інтерсекційний феміністичний підхід та теорію перформативності для вивчення символічної функції одягу як інструменту контролю та опору в романі «Оповідь служниці» М. Етвуд. Матеріалом для аналізу слугує текст роману (1985), а також його український переклад (2017) для виявлення нюансів смислової передачі та впливу мовної інтерпретації на сприйняття гендерно маркованих образів одягу. Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні: текстуального аналізу, гендерних студій та феміністичної критики, антропологічного методу, герменевтики.

Результати дослідження та їхнє обґрунтування.

Роман Маргарет Етвуд (нар.1939) «Оповідь служниці» (1985) є знаковим зразком феміністичної антиутопії, що демонструє механізми контролю та підкорення жінок у тоталітарному суспільстві Гілеаду. Лейтмотив роману – боротьба за збереження індивідуальності та людяності в умовах тоталітарного контролю. Через символіку одягу, пригнічення та мікроспротив, роман розкриває ідею того, що навіть у жор-

сткій системі влади завжди залишається простір для опору. Етвуд демонструє, у який спосіб репресивні механізми можуть регламентувати не лише тілесність, а й саму ідентичність, але водночас наголошує на тому, що підкорення ніколи не буває абсолютним. Це наратив виживання, відновлення суб'єктності та сили навіть у найменших актах непокори.

Одяг у цьому контексті виступає не просто елементом зовнішнього вигляду чи характеристикою персонажів, а інструментом дисциплінарної влади, що регламентує гендерні ролі, закріплює суспільну ієрархію та встановлює кордони тілесності. У романі сарторіальна ієрархія виступає способом регламентації суспільного життя, закріплюючи владні відносини через кольорову кодифікацію та уніформність. Проте, навіть у межах цієї репресивної системи героїня знаходить способи опору, що підтверджує думку Мішеля Фуко про те, що влада завжди породжує спротив (Фуко, 1978, с.95). Він зазначає, що «дисципліна “творить” індивіда; вона – це специфічна техніка влади, яка розглядає індивідів одночасно як об'єкти так й інструменти свого впливу» (Фуко, 1975, с. 170). Отже, навіть найдрібніші форми непокори – усвідомлення проблеми, дослідження тілесності, внутрішні спогади – стають «фугасами» субверсії. Вони підтверджують, що дисциплінарна влада породжує спротив не тільки як реакцію, але як частину творення й розвитку суспільної думки.

Сюжет роману розгортається у теократичній державі Гілеад, що утворилась на території США після соціальної кризи. У центрі сюжету – історія Фредової, жінки, яка належить до касты Служниць – поневолених тоталітарною системою жінок, яких примусово використовують для репродукції в умовах тоталітарного режиму. У романі поєднано елементи феміністичної наукової фантастики, антиутопії та політичної алегорії, досліджено питання гендерного насильства, контролю над репродукцією, втрати ідентичності та механізмів державного терору. Через ретроспективний нарратив Фредова розкриває поступову деградацію демократичних інститутів та досвід виживання у репресивній системі.

У Гілеаді одяг виконує функцію маркера соціальної ієрархії та контролю. Кожна жіноча група має визначений колір одягу: дружини

Командорів носять синє – у західній культурі колір часто асоціюється з меланхолією. Причому, у текстах Мілана Кундери синій також є метафорою смерті, деградації та небуття (Zhao, Abdullah, & Qistina, 2024). У тексті роману «Оповідь служниці» дружини Командорів уособлюють владу, захищеність, але водночас ізольованість. Вони не беруть участі у репродукції, їхній соціальний статус не дає їм цілісного контролю над тілом чи діями. Символізм синього кольору в Етвуд відображає пасивність та регресивну поведінку дружин Командорів.

Служниці одягаються в червоне: *«Я встаю зі стільця, ступаю в сонце ногами в червоних черевиках із пласкою підшвою, призначеною не для танців, а тільки щоб уберегти спину. На ліжку лежать червоні рукавички. Одягаю їх – палець за пальцем. Усе, за винятком крил навколо обличчя, червоне: колір крові, що визначає нас. [...] Мені ніколи не личив червоний, не мій колір»* (Етвуд, 2017, с. 14). Головна героїня Фредова упродовж всієї історії розмірковує над формою та призначенням свого вбрання, паралельно згадуючи свободу вибору не лише в одязі, але й поведінці, навчанні, кар'єрі, стосунках. Символізм цього вбрання можна розглядати в межах кількох аспектів.

По-перше, біологічний та тілесний вимір – у Гілеаді служниці редукуються відповідно до своєї репродуктивної функції, а отже, червоний колір стає постійним нагадуванням про їхню біологічну «місію». Так, постійний «червоний» акцент перетворює тіло жінки на публічний об'єкт, що належить не їй самій, а державі. По-друге, соціально політичний вимір – червоний виконує функцію маркування. Яскравість кольору та впізнаваність одягу робить їх надміру видимими у просторі, що є формою дисципліни: унеможливорюється будь-яка приватність. По-третє, психологічний вимір – Фредова не сприймає червоний колір «як свій», що демонструє розрив між нав'язаною роллю та справжньою ідентичністю.

Серед різнобарвного дрес-коду подекуди можна зустріти жінок, котрі *«у тьмяно-зеленому кольорі Марф, деякі у смугастих сукнях, червоно-синьо-зелених, дешевих, убогих, що вказує на жінок бідніших чоловіків»* (Етвуд, 2017, с. 29). У цьому контексті одяг стає не лише гендерним, а й класовим маркером, що підтримує ба-

гаторівневу ієрархію влади. Смугастість суконь може вказувати на фрагментарність статусу й ідентичності, що підкреслює відсутність цілісної ролі в суспільній структурі.

Ця «кольорова дисципліна» відсилає до концепції Фуко про біополітику – контроль держави над тілесністю громадян через регулювання їхнього життя. Одяг стає способом кодифікації жіночих тіл, розширення влади держави на найінтимніші аспекти існування індивіда. Окрім кольорової диференціації, фасон суконь підсилює цей ефект: довгі, закриті наряди не лише приховують фізичні особливості жінок, а й обмежують їхню мобільність. «Крилаті» чепці, що закривають обличчя збоку, створюють ефект ізоляції, що нагадує архітектуру паноптикуму – системи нагляду.

У романі чоловіки одягнені переважно у монохромну, стриману форму, яка відображає дисципліну, владу та підпорядкування теократичному режиму. Етвуд навмисне не прописує для чоловічого зовнішнього вигляду чітку колірну диференціацію, переводячи акцент на їхній інституційний статус, а не тілесність. До прикладу, форма Вартових та Ока – силових структур, що підтримують гілеадську дисципліну позбавляє індивідуальності та робить тіло «продовженням режиму»: *«Двоє Очей у сірих костюмах вистрибують з подвійних дверей заду»* (Етвуд, 2017, с. 181).

У Командорів одяг підкреслює стриманість, серйозність, владу – чорні або темні костюми: *«Нарешті приходять Командор, який веде службу. Він коренастий, з лисіючою головою, має вигляд підстаркуватого футбольного тренера. Вбраний у форму, **тверезий чорний колір** з рядами значків та прикрас»* (Етвуд, 2017, с. 193). У світі, де жіночий одяг маркує контроль над тілом і функціями, чоловічий одяг відображає владу, позбавлену тілесного маркування. Вони можуть дозволити собі нейтральність, адже їхня ієрархічна позиція вже закріплена системою.

Теорія перформативності Джудіт Батлер дозволяє розглянути одяг як спосіб нав'язування певних соціальних ролей через повторення гендерних практик. Жінки у Гілеаді змушені підкорятися уніформі, яка регламентує не лише їхній зовнішній вигляд, а й поведінку. Одяг диктує правила жестів, постави та навіть способи мовчання: *«Я опускаю голову й повертаю-*

ся так, щоб білі крила сховали моє обличчя, іду далі» (Етвуд, 2017, с. 24).

Така репрезентація жінки як покірнього суб'єкта перегукується з феміністичною критикою патріархальних систем, у яких жіночі тіла розглядаються як пасивні об'єкти контролю. Одяг слугує засобом перформативного закріплення покори, тоді як його фактично насильницький примус відповідає дослідженням Фуко про те, що влада діє не через прямий примус, а через систему норм та очікувань.

Поступово, потрапляючи під вплив тоталітарних законів та норм, Фредова засуджує себе та інших жінок, котрі порушували правила і виправдовували «всякі речі, які могли статись»: *«Це про ті спектаклі, які жінки влаштовували самі з себе. Намашували себе олією, наче м'ясо на шампурі, оголювали спину й плечі на вулиці, привселюдно, і ноги, навіть без панчіх»* (Етвуд, 2017, с. 55). Жінка перебуває у постійному внутрішньому діалозі між своїм минулим життям і реальністю Гілеаду. Її пам'ять про свободу, вибір одягу, професію та можливість самовираження контрастує з теперішньою роллю Служниці. Це протиставлення створює напругу між її внутрішнім світом та зовнішнім примусом.

Прикметним є опис сцени із туристами з Японії: *«Я давно не бачила жінок у таких коротких спідницях. Вони ледве закривають коліна і відкривають ноги, наче голі в тоненьких панчохах, вульгарні черевики на високих підборах із реміньками прив'язані до ніг, наче витончені інструменти для тортур [...] Вони носять помаду, червону, яка окреслює вологі провалля їхніх ротів і схожа на малюнки на стінах туалетів колись раніше»* (Етвуд, 2017, с. 34). Фредова розуміє, що вона теж раніше так вдягалася – «то була свобода» (там само).

Етвуд майстерно оперує ретроспекцією, щоб показати те, як пам'ять стає формою опору. Фредова пригадує, що колись одягала джинси та читала книги, описує жінок, які носили блузки з гудзиками спереду, це натякало на ймовірність слова «розстібнути». Ці жінки могли бути роздягнені; або ж ні. Здавалося, вони можуть обирати (Етвуд, 2017, с. 30–33). Вона відчуває страх перед покаранням, але водночас її спогади про минуле підтримують її ідентичність.

Попри жорстку дисципліну, жінки шукають простір для опору – маленькі акти непокори, внутрішні взаємовідносини, виклики зовніш-

ньому вигляду демонструють субверсію через матеріальність. Фредова, наприклад, шукає способи відчутти свою тілесність, всупереч спробам Гілеаду її знеособити: крадькома дивиться в дзеркало (навіть якщо не впізнає колишню себе), розмірковує про тіло та ночі з чоловіком, згадує про вагітність та осмислює себе жінкою з емоціями, потребами та бажаннями, а не «пловите тіло».

Одяг також функціонує у якості коду спротиву в ширшому масштабі. Наприклад, епізод, де Командор збирає Фредову до готелю-борделю «У Єзавелі» (куди, до слова, втекла подруга Фредової Мойра, тим самим висловлюючи непокору режиму). Тут бачимо широкий опис сарторіальних складових: від спогадів про початки режиму: *«На Таймс-сквер палали вогнища, довкола них співав натовп, жінки вдячно махали руками [...] гарно підстрижені молодики з кам'яними обличчями жбурляли речі у вогонь, повні жмені шовку, нейлону, штучного хутра, жовто-зеленого, червоного, фіолетового; чорний атлас, золоте лама, блискуче срібло; трусики бікіні, прозорі ліфчики з рожевими атласними серцями, нашитими, щоб прикривати соски»* (Етвуд, 2017, с. 204) до спроби зламу цієї системи: *«Тоді знімаю саму сукню, натягаю вкриті блискітками шлейки на плечі. Є й туплі, лілові, на абсурдно високих підборах* (Етвуд, 2017, с. 205). *[...] Тут можна витріщатися, роздивлятися, мені не заважають білі крила. Голова без них здається дивовижно легкою, наче з неї зняли тягар чи позбавили її вмісту* (Етвуд, 2017, с. 208). Спалювання одягу і наступне його «повернення» у формі блискучих аксесуарів, яскравих кольорів – це метафора колективної пам'яті та спротиву проти забуття, актуалізована через матеріальні об'єкти. Цей епізод демонструє, що уніформа як інструмент влади має свої «проґалини» – одяг стає кодом субверсії, можливістю втечі від панівного дискурсу. Одяг Фредової в цьому епізоді – це символ втрати і надії, дуальність якої відображає складність жіночої долі в тоталітарному режимі Гілеаду.

Зрештою, одяг стає одним із матеріальних тригерів рефлексій на тему свободи вибору та самоідентифікації. Однак, через відкритий фінал роману ми можемо лише здогадуватись як склалась доля Фредової: *«Тож я роблю крок у темряву всередині; або ж – у світло»* (Етвуд, М., 2017, с. 256). Історичні коментарі, які слугують

фактично доповненням до основної історії зосереджені радше на ідентифікації осіб Гілеаду та логіки їхніх владних структур, ніж на засудженні чи осмисленні антиутопічної трагедії. І, даючи відповідь на фінальне запитання роману: *«Так, питання є!»*.

Висновки. Одяг у романі «Оповідь служниці» функціонує не лише як маркер соціального статусу, але є також механізмом репресії та полем боротьби. Візуальна ієрархія Гілеаду відображає владу, проте навіть у межах цієї системи можливий спротив – через переосмислення концепції пам'яті, ризику спротиву, навіть усвідомлення свого статусу. Таким чином, роман Маргарет Етвуд демонструє складний діалектичний зв'язок між дисциплінарними механізмами та можливостями опору, що підкреслює значущість сарторіальної ідентичності у контексті тоталітарного суспільства. Дослідження цього аспекту відкриває ширші перспективи для аналізу текстів, де матеріальність одягу є частиною ширших соціокультурних та політичних механізмів влади.

Одяг у романі «Оповідь служниці» Маргарет Етвуд є потужним інструментом дисциплінарного контролю, що закріплює гендерну ієрархію та обмежує свободу жінок. Він слугує механізмом паноптичного нагляду, через який влада регламентує тілесність та соціальну поведінку. Однак, попри його потенціал як знаряддя пригноблення, одяг також виступає простором для мікрорезистенції, що дозволяє жінкам заявляти про свою суб'єктність. Аналіз сарторіальної політики антиутопічному контексті відкриває ширші перспективи розуміння взаємозв'язку між тілом, ідентичністю та владою.

Конфлікт інтересів

Автор не має потенційного конфлікту інтересів, який би міг вплинути на рішення про опублікування цієї статті.

Використання штучного інтелекту

Штучний інтелект у дослідженні не застосовано.

ЛІТЕРАТУРА:

Batchelor, J. (2005). *Dress, Distress and Desire: Clothing and the Female Body in Eighteenth-Century Literature*. Springer.

- Bartky, L. S. (1990). *Femininity and Domination. Studies in the phenomenology of oppression*. New York and London : Routledge.
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York : Routledge, 222 p.
- Foucault, M. (1975). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. Paris : Editions Gallimard.
- Foucault, M. (1978). *The History of Sexuality*. Pantheon Books: New York.
- Hunt, C. (2014). Worn clothes and textiles as archives of memory. *Critical Studies in Fashion & Beauty*, Volume 5, Issue 2. P. 207–232. https://doi.org/10.1386/csfb.5.2.207_1
- Mici, F., & Gjeçi, H. (2024). Symbolism as a Key Element in Analyzing the Characters in The Handmaid's Tale by Margaret Atwood. December 2024 bjes. beder. edu. al, 103.
- Mirenayat, S. A., & Soofastaei, E. (2015). Female body and sexual politics in Margaret Atwood's selected novels. *International Letters of Social and Humanistic Sciences*, 55, 154–159. <https://doi.org/10.18052/www.scipress.com/>
- Ribeiro, A. (2006). *Fashion and Fiction: Dress in Art and Literature in Stuart England*. New Haven: Yale University Press.
- Smith, Ch. W. (2013). *Women, Work, and Clothes in the Eighteenth-Century Novel*. Cambridge University Press.
- Tolan, F. (2007). *Margaret Atwood: Feminism and Fiction*. Costerus New Series, 170. Rodopi.
- Twigg, J. (2007). Clothing, age and the body: a critical review. *Ageing and Society*, 27(2): 285–305. <https://doi.org/10.1017/S0144686X06005794>
- Zhao, Q. & Abdullah, C., Qistina, A. (2024) Metaphorical meanings of color symbols in literature. *Chinese Semiotic Studies*, vol. 20, no. 4, pp. 625–646. <https://doi.org/10.1515/css-2024-2030>
- Горіна, Ж. Д. (2023). Формування візуальної культури колірною сприйняття під час вивчення художніх творів. *Лінгвістика й лінгводидактика: здобутки і перспективи розвитку* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців (м. Одеса, 01-02 грудня 2023 р.) : зб. тез / редкол. Т. О. Євтушина та ін. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», С. 5–12.
- Етвуд, М. (2017). *Оповідь Служниці* : роман / пер. з англ. О. Оксеніч. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 272 с.
- Нікоряк, Н. (2011). *Автентичність кіносценарію як сучасного літературного тексту: монографія* / Вступне слово О. Червінської. Чернівці : Місто, 240 с.
- Подгурська, І., Сенюк, М. (2022). Християнські мотиви в романі Маргарет Етвуд «Оповідь служниці». *Актуальні питання гуманітарних наук*, Вип. 58, т. 2. С. 184–190. <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/11466>
- Тимейчук, І. (2013). Дискурс Іншого в романі-дистопії М. Етвуд «Історія служниці». *Вісник Львівського університету. Серія іноземні мови*, Вип. 21. С. 265–271.
- Тичініна, А., Наместюк, С. (2023). Інтерпретація художнього образу: аспекти поетики і методики. *Вісник науки та освіти*. Київ : Видавнича група «Наукові перспективи». № 7(13). С. 287–299.
- Шинкар, Т. (2019). Жіночі образи в романі М. Етвуд «Розповідь служниці». *Теоретична та дидактична філологія*, (29), 141–150. <https://tdp-journal.com/index.php/journal/article/view/142>

REFERENCES

- Batchelor, J. (2005). *Dress, Distress and Desire: Clothing and the Female Body in Eighteenth-Century Literature*. Springer.
- Bartky, L. S. (1990). *Femininity and Domination. Studies in the phenomenology of oppression*. New York and London : Routledge.
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York : Routledge.
- Foucault, M. (1975). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. Paris : Editions Gallimard.
- Foucault, M. (1978). *The History of Sexuality*. Pantheon Books: New York.
- Hunt, C. (2014). Worn clothes and textiles as archives of memory. *Critical Studies in Fashion & Beauty*, Volume 5, Issue 2. P. 207–232. https://doi.org/10.1386/csfb.5.2.207_1
- Mici, F., & Gjeçi, H. (2024). Symbolism as a Key Element in Analyzing the Characters in The Handmaid's Tale by Margaret Atwood. December 2024 bjes. beder. edu. al, 103.
- Mirenayat, S. A., & Soofastaei, E. (2015). Female body and sexual politics in Margaret Atwood's

- selected novels. *International Letters of Social and Humanistic Sciences*, 55, 154–159.
<https://doi.org/10.18052/www.scipress.com/>
- Ribeiro, A. (2006). *Fashion and Fiction: Dress in Art and Literature in Stuart England*. New Haven: Yale University Press.
- Smith, Ch. W. (2013). *Women, Work, and Clothes in the Eighteenth-Century Novel*. Cambridge University Press.
- Tolan, F. (2007). *Margaret Atwood: Feminism and Fiction*. Costerus New Series, 170. Rodopi.
- Twigg, J. (2007). Clothing, age and the body: a critical review. *Ageing and Society*, 27(2): 285–305.
<https://doi.org/10.1017/S0144686X06005794>
- Zhao, Q. & Abdullah, C., Qistina, A. (2024) Metaphorical meanings of color symbols in literature. *Chinese Semiotic Studies*, vol. 20, no. 4, pp. 625–646.
<https://doi.org/10.1515/css-2024-2030>
- Horina, Zh. D. (2023). Formuvannia vizualnoi kultury kolornoho spryiniattia pid chas vyvchennia khudozhnikh tvoriv [Formation of visual culture of color perception in the study of literary works]. *Lingvistyka y lingvodydaktyka: zdobutky i perspektyvy rozvytku*. Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference of Young Scientists (Odesa, December 1–2, 2023). Odesa: South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, 5–12. [in Ukrainian].
- Etvud, M. (2017). *Opovid Sluzhnytsi: roman [The Handmaid's Tale: novel]*. (Transl. O. Ok-senych). Kharkiv : Knyzhkovyi Klub «Klub Sim-einoho Dozvillia», 272 p. [in Ukrainian].
- Nikoriak, N. (2011). Avtentychnist kinoscenariiu yak suchasnoho literaturnoho tekstu: monohrafiia [Authenticity of the screenplay as a modern literary text: monograph]. Chernivtsi: Misto, 240 p. [in Ukrainian].
- Podhurska, I., & Seniuk, M. (2022). Khrystyianski motyvy v romani Margaret Etvud «Opovid sluzhnytsi» [Christian motifs in Margaret Atwood's novel *The Handmaid's Tale*]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 58(2), 184–190.
<https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/11466> [in Ukrainian].
- Tymeichuk, I. (2013). Dyskurs Inshoho v romani-dystopii M. Etvud «Istoriia sluzhnytsi» [Discourse of the Other in M. Atwood's dystopian novel *The Handmaid's Tale*]. *Visnyk Lvivskoho universytetu*. Serii inozemni movy, 21, 265–271 [in Ukrainian].
- Tychinina, A., & Namestiuk, S. (2023). Interpretatsiia khudozhnoho obrazu: aspekty poetyky i metodyky [Interpretation of the literary image: aspects of poetics and methodology]. *Visnyk nauky ta osvity*, 7(13). Kyiv: Vydavnycha hrupa «Naukovi perspektyvy», 287–299 [in Ukrainian].
- Shynkar, T. (2019). Zhinochi obrazy v romani M. Etvud «Rozpovid sluzhnytsi» [Female images in M. Atwood's novel *The Handmaid's Tale*]. *Teoretychna ta dydaktychna filolohiia*, 29, 141–150.
<https://tdp-journal.com/index.php/journal/article/view/142> [in Ukrainian].

